

Filosofie ekologické krize

Vittorio Hösle: **Philosophie der ökologischen Krise (Filosofie ekologické krize)**. Moskauer Vorträge. Verlag C. H. Beck München, 1991. 151 s.

Autorem této sice nevelké knížky, ale plně aktuálních filosofických, ekonomických, politických a především ekologických problémů naší doby, tedy eminentně praktické filosofie, je mladý německý filosof italského původu Vittorio Hösle. Je autorem mnoha statí a knih z oblasti dějin filosofie, jak z její teoretické a metafyzické, tak praktické, etické a politické součásti v jejich úzké souvislosti s filosofií současnosti.

V úvodu autor podtrhuje, že rok 1989 byl rokem obratu nejen v evropských, ale i ve světových dějinách. To se dá dnes už bezpochyby konstatovat, aniž dosud víme, zda přinese lidstvu více dobra, či více zla - obojí je možné. Avšak všechny změny a rozdělení moci v Evropě a event. i ve světě se mu jeví i po r. 1989 druhořadou otázkou. Prvořadou je ekologická krize, dnes už doprovázená četnými ekologickými katastrofami, která se přes všechno úsilí o její zvládnutí a překonání prohlubuje a zůstává tak temným pozadím životního pocitu právě nejmladší generace, nejvyvinutějšího tzv. prvního světa. Roste též vědomí, že kolektivní ekologická sebevražda druhu Homo sapiens by nebyla žádnou pouhou dílčí přírodní katastrofou, ale zločinem na absolutnu, a to v takové míře, že by zastínila všechno dosavadní zlo v dějinách. Možnost takového zločinu vrhá nové světlo na podstatu člověka, stejně jako na podstatu absolutna. Antropologie a metafyzika nemohou proto zůstat nedotčeny touto rýsující se možností apokalypsy (s. 15).

Stále více je patrné, že filosofie ekologické krize bude rozsáhlým interdisciplinárním podnikem, v němž se musí uplatnit všechny její obory: metafyzika, přírodní filosofie, antropologie, filosofie dějin, etika, hospodářská a politická filosofie, estetika aj. Tyto obory se nejen vzájemně doplňují, ale i omezují a filosofie nepojednává jen o celku bytí, ale i o celku vědění. V centru všech změn, hodnot a kategorií se ocitá především sám pojem příroda. Vztah člověka k přírodě musí být určen zásadně jinak, než tomu dosud bylo ve velké části novověké filosofie a vědy. Tato nová přírodní filosofie spojí autonomii rozumu se samotnou důstojností přírody (s. 17).

Jak ukázaly všechny globální rozborů (zprávy Římského klubu o hranicích růstu, 1972; Global 2000 amerických expertů, 1982; zpráva G. H. Brundtlandové, 1987;

ročenky Worldwatch-institutu aj.) a jakkoliv je tato literatura nekompletní, někdy i sporná a kritizovatelná, nelze popřít fakt, že trpělivost Země je u konce a že budou vznikat více či méně globální ekologické katastrofy. To bude částečně přežívat i do 21. století jako století životního prostředí. Existuje sice světové hospodářství, ale neexistuje žádná globální světová politika, nýbrž špatně či dobře koordinované národní hospodářské politiky. Ekonomické aspekty ovšem i zde hrají stále stoupající roli, zvláště při vývoji liberálního právního státu k výkonovému sociálnímu státu a to určilo nejen politiku bývalých socialistických zemí, ale i politiku států s tržním hospodářstvím v pozdním 19. století (s. 31).

Ekologická otázka se dostane v blízké budoucnosti do popředí politiky a její řešení nahradí dosud dominující sociální a národní otázku v 19. a 20. století. Národní a sociální determinace politiky není dosud překonána a bude částečně přežívat i do 21. století jako století životního prostředí. Existuje sice světové hospodářství, ale neexistuje žádná globální světová politika, nýbrž špatně či dobře koordinované národní hospodářské politiky. Ekonomické aspekty ovšem i zde hrají stále stoupající roli, zvláště při vývoji liberálního právního státu k výkonovému sociálnímu státu a to určilo nejen politiku bývalých socialistických zemí, ale i politiku států s tržním hospodářstvím v pozdním 19. století (s. 31).

Jak se mohlo stát, že člověk tímto způsobem ohrozil bytí sama sebe a života na planetě, na níž se zrodil? Má v této situaci ještě idea růstu, pokroku a rozvoje smysl? V pěti přednáškách, nazvaných Ekologie jako nové paradigma politiky; Duchovně-dějinné základy ekologické krize; Etické důsledky ekologické krize; Ekonomie a ekologie; a Politické důsledky ekologické krize, se Vittorio Hösle pokouší dát odpověď na slepé uličky vývoje, které vedly k ekologické krizi a které jsou výzvou k radikální změně našeho myšlení, našich hodnot a naší praxe.

Stále více je patrné, že některá dílčí ekonomická a technická opatření krizi jen

prohlubují a nemohou sama o sobě odvrátit její katastrofické vyústění, a to v dohledném časovém horizontu. Nikdo též nemůže popřít rozsáhlé konsekvence krize pro individuální etiku a stoupající institucionální zodpovědnost v ekonomii a politice. Přesvědčivé a detailně byly analyzovány její hluboké kořeny v evropských duchovních dějinách (kritika kartezianismu, osvícenství, progresionismu, moderny postmodernou, kritika pozitivistického scientismu fenomenologií aj.). Nestačí ani hluboké reflektování metafyzické dimenze ekologické krize analýzou vztahu bytí a subjektivity.

Úkolem a součástí filosofie ekologické krize nejsou dnes jen duchaplné kritiky, ale stanovení afirmativních a pozitivních norem, tj. příprava a provedení obratu v zásadních hodnotových orientacích. Filosofie této krize se nemůže omezit pouze na její etické a metafyzické dimenze, ale ve své praktické eticko-politické části musí hledat konkrétní, schůdné cesty a východiska z krize, nejen identifikovat její příčiny a viny, ale dosáhnout pozitivního obratu v praxi přípravy a provedení lokální a globální ekologické revoluce, která už začala (viz např. Lester R. Brown, 1992).

Kniha V. Hösleho dobře vyjadřuje stav evropské diskuse o filosofii ekologické krize z konce 80. let a v tomto smyslu nijak nezestárla a stála by dosud za český nebo slovenský překlad. I když sám autor nyní prohloubil své názory ve statí z r. 1992 o bytí a subjektivitě, kterou by bylo vhodné připojit k překladu, jeho kniha je dosud dobrým a zasvěceným úvodem do filosofické problematiky ekologické krize, o níž stoupá zájem i u nás. Kriticky je možné snad Hösleho knize pouze vytknout, že alespoň zčásti nezahrnuje dnes už velice rozsáhlou oblast americké, francouzské, skandinávské, holandské a britské literatury o filosofii ekologie.

Jan Kamarýt

Environments in transition

Environments in transition (Životné prostredie v premene) je názov bulletinu, ktorého prvé číslo malo datovanie Zima 1993 a vydala ho Európska banka pre obnovu a rozvoj (European Bank for Reconstruction and Development - EBRD). Táto známa medzinárodná finančná inštitúcia, ktorá zastupuje 57 štátov, Európske hospodárske

spoločenstvo a Európsku investičnú banku, chce „v plnej šírke svojich aktivít podporovať trvalo udržateľný rozvoj“. EBRD každoročne vyhodnocuje environmentálne impakty svojich investičných aktivít a publikuje ich v Annual Report. Cieľom nového bulletinu je v dvojročných intervaloch poskytovať podobné informácie širokej verejnosti.